

Către cititorii noștri

Înainte de anul 1989, citeam revistele literare începând de la ultima pagină, astfel încât să evităm editorialul convențional și articolele propagandistice scrise în limba de lemn, pe atunci, de rigoare. Sper că nu veți face la fel, văzând că începem cu stenograma unei consfături de la Mangalia, când forurile înalte ale PCR au pus la cale manipularea istoriei, pentru a o aservi propriilor interese. Este adevărat că istoria trebuie mereu rescrisă, deoarece fiecare nou fapt modifică ponderile și semnificațiile faptelor anterioare, dar reconsiderarea trebuie făcută în mod dezinteresat și detașat, *sine ira et studio*. Demersul respectiv era menit să consolideze regimul pe poziții național-comuniste, eludând internaționalismul de sorginte marxistă. De aceea, partidul comunist trebuia să fie culminația unei evoluții istorice care începea de la „primul stat dac centralizat”, anexa perioadele de glorie ale lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, pentru a se prezenta ca soluție finală. De aceea se spunea, în acea vreme, că România este țara cu trecutul cel mai imprevizibil. Alăturăm stenogramei evocarea mașinilor care circulau prin București în acea perioadă, pentru a arăta că, vorba lui Simone Signoret, nici nostalgia nu mai e ce-a fost.

Atentatele teroriste pun sub semnul întrebării validitatea principiilor laicității. Ion Vianu, Paolo Flores d'Arcais și Rodica Binder consideră această problemă din perspective diferite. Primul ne explică faptul că dimensiunea religioasă a existenței nu poate fi eludată fără riscuri; al doilea trece în revistă elementele conceptuale ale principiului laicității; cea din urmă trece în revistă reflectarea fenomenului terorist în media, subliniind deruta ideologică a celor care țin, totuși, să ia o poziție, fără să aibă un suport teoretic bine consolidat.

Glosarea asupra temelor marii literaturi se poate extinde la infinit. Victor Ivanovici alătură figura tragică a lui Ajax de cea tragi-comică a lui Don Quijote, într-un eseu fascinant, care trimite la teza lui Marx, cum că totul se petrece de două ori, odată ca tragedie, a doua oară, ca farsă. Vladimir Bulat ne plimbă prin America Latină, pe urmele lui Iacob Popper, fondatorul unui imperiu în Țara de Foc, pentru a ne duce tot în imperiul literaturii, respectiv în opera poetică a lui Pablo Neruda. Nicholas Shakespeare, un scriitor descendent din dramaturgul omonim, fost lector al lui Jorge Luis Borges, ne duce cu delicatețe și empatie în intimitatea autorului argentinian. Dasso Saldívar ne amintește cu ce dificultăți a ajuns Gabriel García Márquez să conceapă și să redacteze marele său roman, *Un veac de singurătată*.

C.P. Snow, autorul unei cărți de răsune în anii 1960, *Cele două culturi*, pleda pentru înțelegerea dimensiunii culturale a ideilor științifice, pe care literații le ignorau, în timp ce savanții nu se priveau deloc de delicia literaturii. Jim Holt ne poartă prin istoria științei cu decizia de a considera ideile din trecut prin prisma cunoașterii de azi. Sue Halpern ne dezvăluie adâncurile ciberspățiului, care nu trebuie confundate cu laturile sale ascunse, iar Adrian Mihalache ne arată că, precum Tom Degețelul, lăsăm, conștient sau nu, urme pe traseele noastre din spațiul virtual. Urmele, ca să fie vizibile, au nevoie de „praf” lăsat de tradiția culturală, și, deși nu pot fi șterse, pot fi reconfigurate într-o imagine de sine, construită cu abilitate.

Nu știm niciodată destul despre legile care guvernează economia. Spre deosebire de legile fizicii, ele sunt dependente de reacția factorului uman, de aceea nu au caracterul inexorabil ale celor dintâi. Judecățile pe care le facem în calitate de agenți economici (și cine dintre noi nu e un astfel de agent?) trebuie să fie nuanțate și să admită intervenția hazardului. Ne ajută la aceasta Mircea Coșea, care ne dezvăluie precaritatea indicatorilor macroeconomici, cum ar fi PIB-ul, dar și François Meunier și Roger Lowenstein, care analizează modul cum funcționează piețele financiare și ce încredere putem avea în informația pe care ne-o furnizează. Aceste piețe au ajuns autonome, chiar auto-reflexive, de când economia nu a mai avut neapărată nevoie, pentru a crește, de încorporarea ideilor inovatoare în bunuri tangibile, realizate la scară largă.

Interesul pentru noile tehnologii și medii de exprimare a făcut ca pictura tradițională să intre într-un con de umbră. Ea revine, însă, în forță, după cum argumentează, cu autoritate Jed Perl. Dezbateră artistică se întemeiază mai mult pe urmele corporale lăsate de artist pe pânză, decât pe construcțiile sofisticate, generate de o activitate cvasi-industrială. Iolanda Malamen ne readuce în actualitate un mare artist, Radu Costinescu, ale cărui lucrări le prezentăm pe coperte. Stephan Benedict și Costica Bradatan se apleacă asupra fenomenului dada, de la apariția căruia se împlinesc o sută de ani (de singurătată?). Curentul respectiv a fost bazat pe cooperarea dintre artiști cu afinități reciproce. Asemenea afinități există și în mișcarea teatrală, iar Georges Banu le consemnează, aducând exemple elocvente și evocări emoționante.

Culegem din literatura actuală mostre care nu se află neapărat în zona centrală a scrierilor premiate sau a vânzărilor. Romanul istoric despre împăratul Carol Quintul, cel care a renunțat la tron, odată ce toate ambițiile lui politice au fost împlinite, are un farmec special. Autoarea, Amélie de Bourbon Parme, ni-l arată retras în mijlocul colecției lui de orologii, asemănător unui tânăr din ziua de azi, obsedat de calculator și bransat la internet. Asemănarea nu este gratuită, având în vedere că orologiul, la vremea aceea, era artefactul cel mai performant, precum calculatorul, astăzi. Fragmentul din romanul lui Madison Smartt Bell trebuie citit în corelație cu articolul lui Vladimir Bulat, având în vedere tema dură a colonizării, prezentă în ambele texte. Splendid este fragmentul din Jiri Orten, un autor ceh dispărut mult prea devreme ca să poată actualiza întregul potențial literar.

Corespondențele pe care le primim sunt diverse și, deseori, amuzante. Carmen Firan ne relatează despre psihologia aparte a imigrantului care s-a integrat în America și ar dori să țină ușă ferm închisă după el. Ne amuzăm citindu-l pe Olivier Barrot, care vede ținuturile noastre grăbit, din fuga mașinii, fără să-și ia răgazul să înțeleagă ce se ascunde dincolo de aparențe. Alida Bremer revizitează conceptul geopolitic legat de Marea Mediterană, aducând completări utile monumentalei monografii a lui Fernand Braudel. Dialogul dintre Lakis Proguidis și François Ricard pe tema hărțuirii sexuale în mediul universitar este de tot hazul, mai ales că se confruntă situațiile din Paris și din Québec, reprezentând două culturi diferite, chiar dacă folosesc aceeași limbă. Monica Mateescu, traducătoarea textului, adaugă o savuroasă completare privind starea de lucruri în lumea universitară românească și modul în care este combătut aici, cu zel, orice comportament sexual incorect.

Adrian Mihalache

SUMAR Nr. 96**Retrospective**

DOCUMENT – Nicolae Ceaușescu
rescrie istoria națională.....3
Dan Ciachir – Mașini de altădată.....13

Filosofie

Ion Vianu – Poate fi salvat Omul?.....16
Paolo Flores d'Arcais – Unsprezece teze
despre laicitate.....21
Rodica Binder – Noi și ceilalți în noile războaie.....26

Idei literare

Victor Ivanovici – Căderi care nu înjosesc.....30
Vladimir Bulat – Meteorologia
și secretul nasturelui de sidef.....35
Nicholas Shakespeare – Lecturi cu Borges.....38
Dasso Saldívar – García Márquez
– Călătoria spre obârșie.....42

Idei științifice

Jim Holt – În inima științei.....46
Sue Halpern – În adâncurile ciberspățiului.....48
Adrian Mihalache – Pe urmele
pașilor noștri virtuali.....51

Cultură economică

Mircea Coșea – Grandoarea
și decăderea PIB-ului.....53
François Meunier – Spun piețele financiare
adevărul?.....55
Roger Lowenstein – Noua ordine financiară
– până când s-a prăbușit.....60

Arte

Jed Perl – Riscul de a mai picta
în zilele noastre.....64
Iolanda Malamen – Spiritualitate
și contemplație.....67
Stephan Benedict – Marcel Iancu,
unul dintre fondatorii avangardei
artistice românești.....70
Costica Bradatan – În grădina zoologică a artei...74
Georges Banu – De la prietenie la teatru.....76

Biblioteca „Lettre Internationale”

Amélie de Bourbon Parme
– Secretul împăratului.....81
Madison Smartt Bell – Astăzi e o zi bună
ca să mori.....86
Jiri Orten – Casa de sticlă.....92

Comentarii și corespondențe

Carmen Firan – Ce ne desparte.....97
Olivier Barrot – Mitteleuropa.....99
Alida Bremer – Europa Mării Mediterane.....101
DIALOG Lakis Proguidis – François Ricard:
Jos dezmățul!.....103

LETTRE INTERNATIONALE

Ediția română

apare sub auspiciile

INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

Președinte: Radu Boroianu

Redacția: Aleea Alexandru nr. 38

011824 București, România

Tel.: (+40) 0317 10 06 34

Fax: (+40) 0317 10 06 07

e-mail: lettre.internationale@icr.ro

AUTORI

BANU Georges – critic de teatru francez, originar din România; fondatorul Academiei Experimentale de Teatru din Paris 1990; președinte de onoare al IATC
BARROT Olivier – jurnalist și scriitor francez; „Ordre des Arts et des Lettres” în grad de ofițer 2004 și comandor 2010
BENEDICT Stephan – critic de artă de origine română, trăiește în SUA
BINDER Rodica – jurnalist de origine română; membru al Asociației Jurnaliștilor Germani (DJV)
BOURBON PARME Amélie de – scriitor francez
BRADATAN Costica – filosof și profesor universitar român, trăiește în SUA
BREMER Alida – scriitor și traducător german de origine croată
BULAT Vladimir – istorie și critic de artă român
CIACHIR Dan – scriitor, publicist, critic literar român
COȘEA Mircea – politician, economist, diplomat, scriitor, jurnalist român; profesor

la Academia de Studii Economice, București
FIRAN Carmen – scriitor român, trăiește la New York
FLORES D'ARCAIS Paolo – filosof și publicist italian; redactor-șef al revistei *MicroMega*
HALPERN Sue – scriitor american
HOLT Jim – filosof, scriitor și eseist american
IVANOVICI Victor – scriitor și traducător român; profesor la Universitatea Thessaloniki; membru fondator și vicepreședinte al Societății Hispaniștilor Greci; Ordinul Meritul Civil, gradul „Encomienda” al statului spaniol; Premiul Internațional „Sial” pentru eseu 2008
LOWENSTEIN Roger – jurnalist și scriitor american
MALAMEN Iolanda – scriitor și publicist român
MEUNIER François – economist francez; profesor asociat la École nationale de la statistique et de l'admi-

nistration économique
MIHALACHE Adrian – profesor universitar român la Universitatea „Politehnica” din București, scriitor și critic de teatru
ORTEN Jiri (1919-1941) – poet și scriitor ceh
PERL Jed – critic de artă și scriitor american
PROGUIDIS Lakis – scriitor și critic literar francez; directorul revistei *L'atelier du roman*
RICARD François – eseist, romancier și critic literar canadian; profesor la Universitatea McGill
SALDÍVAR Dasso – scriitor columbian
SHAKESPEARE Nicholas – romancier și reporter britanic, trăiește în Anglia și Tasmania; Premiul „Somerset Maugham” 1989
SMARTT BELL Madison – scriitor american
VIANU Ion – psihiatru și scriitor român

Ilustrațiile: pp 10, 12, 68, 69 – albumul *Radu Costinescu*, Editura Tracus Arte, 2014; pp 27, 28, 54 – albumul *Tudor Banus Parc(o)urs*, Institutul Cultural Român, 2010; pp 71, 72 – albumul *Întâlniri cu Marcel Iancu*, realizat de Geo Șerban, Editura Hasefer, 2011; pp. 77, 79 – albumul *Dan Cioca*, Institutul Cultural Român, 2014.

Ilustrațiile autorizate de Visarta: © AUTORIZAT DE VISARTA, BUCUREȘTI, 2005: pp 17, 18 – Marcel Chirnoagă © VISARTA, București; p 71 – Victor Brauner © ADGAP, Paris.

Mulțumim doamnei Iolanda Malamen și artiștilor plastici Radu Costinescu și Suzana Fântânariu pentru dreptul de a reproduce lucrările pe copertele I, IV și ilustrațiile de la pp 10, 12, 68, 69, respectiv ilustrația de la p 100.

Mulțumim domnului arhitect Răzvan Luscov pentru dreptul de a reproduce lucrarea grafică de la p 80.

TRADUCĂTORI

HORIA BARNA
Căderi care nu înjosesc

SIMONA BRÎNZARU
Mitteleuropa; Secretul împăratului

MIRUNA BULUMETE
Unsprezece teze despre laicitate

ROXANA DASCĂLU
Noua ordine financiară – până când s-a prăbușit

RODICA GRIGORE
Astăzi e o zi bună ca să mori

IRINA HOREA
Lecturi cu Borges

ANCA IRINA IONESCU
Casa de sticlă

MONICA MATEESCU
Pe urmele pașilor noștri virtuali; Spun piețele financiare adevărul?; De la prietenie la teatru; Jos dezmățul!

ADRIAN MIHALACHE
În inima științei; În adâncurile ciberspățiului; Riscul de a mai picta în zilele noastre

HERTA SPUHN
Europa Mării Mediterane

TUDORA ȘANDRU MEHEDIŢI
García Márquez – Călătoria spre obârșie

BIANCA ZBARCEA
În grădina zoologică a artei

LETTRE INTERNATIONALE

EDIȚIA ROMÂNĂ • Revistă trimestrială • nr. 96 / iarna 2015–2016

Editată de **INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN**, București, Aleea Alexandru, nr. 38, sector 1 – 011824

Director fondator: **ANTONIN J. LIEHM**

Director fondator al ediției române: **B. ELVIN**

Consiliul redacțional: **CARMEN FIRAN, NICOLAE MANOLESCU, ADRIAN MIHALACHE, GEO ȘERBAN**

Colectivul de redacție: **IRINA HOREA, MĂDĂLINA MARCU, ANA NEDELEA**

Transpunere machetă și tehnoredactare: **IONELA STRECHE**

Adresa: Aleea Alexandru nr. 38, sector 1 – 011824, București. Tel.: (+40) 0317 10 06 34, Fax: (+40) 0317 10 06 07

e-mail: lettre.internationale@icr.ro • website: www.icr.ro • ISSN – 1220-5998

EDIȚII EUROPENE

La **ROMA** apare simultan **LETTERA INTERNAZIONALE**. Direcția: Federico Coen, A.J. Liehm, Vittorio Strada. Redactor-șef: Biancamaria Bruno. Adresa: c/o Lelio Basso Foundation, via della Dogana Vecchia 5, I-00186 Roma. Tel.: 0039/6/68300644, Fax: 0039/6/6876163, Internet: <http://www.nclick.com/spin/letera>.

La **BERLIN** apare simultan **LETTRE INTERNATIONALE**. Direcția: Frank Berberich, A.J. Liehm. Redactor: Esther Gallodoro. Adresa: Elisabethhof, Portal 3B, Erkelenzdamm 59/61 D-10999 Berlin. Tel.: 0049/30/30870452, Fax: 0049/30/2833128. E-mail: lettre@lettre.de

La **MADRID** apare simultan **LETRA INTERNACIONAL**. Direcția: Salvador Clotas, A.J. Liehm. Director adjunct: Manuel Orturo Armas. Coordonator: Rosa Pereda. Secretar de redacție: Mercedes García Lenberg. Adresa: Monte Esquinza 30, 20 dcha E – 28010 Madrid. Tel.: 0034/1/3104696, Fax: 0034/1/3194585 Internet: <http://www.arce.es/Letra.html>.

La **BUDAPESTA** apare simultan **LETTRE INTERNATIONALE-ALAPITVANY LAPJA**. Direcția: A.J. Liehm, Eva Karády. Adresa: c/o Európai Kulturális Alapítvány, 1053 Budapest, Egyetem tér 1, Tel./Fax: 00361/2126748. E-mail: lettre@c3.hu